

I GÅR OCH I DAG

DEN FINLANDSSVENSKA LINJEN
UNDER SJÄLVSTÄNDIGHETS-
ÅREN

Av chefredaktör Fredrik Valros

I tidningen Arbetarbladet, organ för de finlandssvenska socialdemokraterna och i förbigående sagt hela den finlandssvenska socialdemokratins ur flera synpunkter bäst redigerade språkrör, anställde doktor Ole Eklund senaste höst (15/9) några folkpsykologiska reflexioner under rubriken "Tankar kring vår svenska särart". Författaren, som i många stycken fann Gustav Sundbärgs analys av rikssvenskarna vara giltig även beträffande finlandssvenskarna, påpekade bl. a. att svensken har en utpräglad känsla för rättvisa och billighet, att han kan vara hård och ståndaktig, ja, nästan fanatisk, när det gäller rättfärdighet, inte blott juridiskt utan också moraliskt, även om denna rätt inte länder honom själv till fördel. "Rättsstaten i nordisk bemärkelse är hans högsta goda. Den är för honom för mer än makt, härlighet och yttre ära — — —. Svensken är laglydig, men han kräver förnuftiga lagar, han vördar överheten, men inte vilken överhet som helst och han hatar kadaverdisciplin. Det man kallar preusseri har i honom en oblidkelig fiende."

I anslutning till ovanstående kan det vara skäl att citera några satser ur ett tal av den finlandssvenske socialdemokraten Atos Wirtanen, hållet den 6 november 1942: "Den svenska nationella försvarslinjen finnes fastställd i republikens grundlag, i regeringsformens

nationalitetsparagrafer. Den linjen kan inte offras med mindre själva grundvalen för den svenska befolkningens existens äventyras. Den svenska befolkningens hela och fulla likställighet med folkmajoriteten garanteras av vår statsförfattning. Den svenska befolkningen varken kan eller bör föra någon annan nationalitetsstrid än en sådan, som innebär ett värnande av dess grundlagsenliga ställning och rättigheter. Vill man fred, är en sådan lätt att finna på denna grundval. Men det bör observeras, att denna betingelse är och förblir ofrånkomlig. — — — Vi anser att vi härmed även hävdar allmänna värden.”

Då det tidigare nämnda Arbetarbladets redaktör, Gunnar Henriksson, samtidigt hälsade svenska dagens festmenighet i Helsingfors välkommen, underströk han ”att Finlands svenskar som en man är redo att sluta upp kring sitt fädernearv, som samtidigt är ett nordiskt kulturarv, byggande på nordiska demokratiska rättsprinciper, på urgammal frihet, på medvetandet om egen rätt och aktningen för andras. Vår svenska stams existens och hela landets framtida lycka är beroende av, att detta nordiska arv allt framgent bevaras och hålles i helgd.”

De här citerade uttalandena bör ge en viss föreställning om, huru man på svenskt socialdemokratiskt håll i Finland betraktar den språkliga och nationella inre försvarskampen, förd samtidigt med att landet är upptaget av ett långt och mycket påfrestande yttre krig. Den får, denna kamp, för dessa uttolkare sitt patos och sin mening av att utgöra en strid för rätten, av att vara sammankopplad med författningstrohetens, den lag-

bundna frihetens och de demokratiska medborgarrättigheternas grundsatser.

Man kunde fylla flera volymer med liknande uttalanden, gjorda av svenska borgerliga politiker under årens lopp; de svenska socialdemokraternas positiva och programenliga uppslutning vid sidan av de borgerliga svenskarna är av ganska ungt datum. Då den nuvarande regeringsformen kom till år 1919 och dess nationalitetsparagrafer gestaltades, då den speciella språklagstiftningen såg dagen, då den akademiska undervisningen reformerades — för att nämna blott ett par tre exempel — var det med åberopande av rättens, billighetens och lagtrohetens grundsatser, som de svenska synpunkterna motiverades. På samma plan har den svenska argumenteringen oavbrutet rört sig, när det gällt statsmakternas relationer till medborgarna av olika språk, det må sedan ha varit fråga om statsuniversitetet i Helsingfors, lärodomsskolorna eller den lägsta folkundervisningen. Vad Finlands svenskar kräver beträffande kulturell omvårdnad, läroanstalter, tjänster, utnämningar och understöd är, att det icke skall tillämpas en princip rörande dem och en annan princip rörande deras finska landsmän.

Detta ideliga vädjande till rättvisans höga principer, till grundlagens bud och rättens helgd har sannerligen icke skett bara då nationella och språkliga problem anmält sig. Med lika stor, kanske till och med större iver skedde det år 1930 och åren närmast efter detta, då allehanda folkrörelser trädde fram med anspråk, vilka hotade att äventyra rättsordningen på samma sätt som de moderna diktaturerna gjort det.

Att Finlands svenskar klamrar sig fast vid rätten, konstitutionen och lagen fattas lättare om man erinrar sig vissa fakta i det förgångna. Den 2 november 1902 skrev kejsaren och storfursten Nikolai II till sin moder om förhållandena i Finland: "Finnarna ha nu en överväldigande majoritet (i senaten) och svenskarna äro härigenom helt försatta ur spel. De arbeta hårt för att återfå den dominerande ställning i landet de tidigare innehade, men de äro allt mindre och mindre kapabla härtill. Detta faktum framgår tydligt i den finska pressen, ur vilken Plehwe med jämna mellanrum sänder mig översatta utdrag." — Att kejsaren och de styrande i Petersburg hyste denna uppfattning var bekant. Man visste också, från vilket håll den inspirerades och underhölls. Föreställningen att hela Finlands folk stod den ryska diktaturen emot efter år 1900 är föga förenlig med den historiska sanningen. De ryska s. k. ofärdsåren i Finland efter sekelskiftet hade sina mycket målmedvetna inhemska anpasslingar. Den tidens finska quislingar var organiserade i det gammalfinska undfallenhetspartiet; diktaturens och anpassningsmännens metoder då var ju tämligen tafatta jämförda med vad världen fått uppleva under de senaste åren. Systemet med att taga gisslan och utöva kollektiva bestraffningar mot oskyldiga praktiserades inte då.

Man kunde, när de ryska angreppen mot Finland först sattes in, ha tänkt sig att det förelåg en frestelse för svenskarna att också anpassa sig. De skulle ha fogat sig och motiverat anpassningen med, att tjänsterna var dyrbara, att kvarstående var ett allmänt intresse, att odugliga karriärister inte skulle få förstöra administra-

tionen, att man måste rädda det värdefulla ämbetsmaskineriet. Men det resonemanget utvecklades aldrig på svenska. Lagen var klar och enligt dess bud skulle det handlas. Det var under dessa år som den svenska allmänheten mer än den finska blev föremål för en konstitutionell opinionsbildning, vars verkningar är skönjbara än i dag. Öppet, så mycket censuren det tillät, och underjordiskt genom allehanda tryckalster, inpräglades sanningarna om grundlagarnas helgd och innebörd, om laglydnadens nödvändighet och rättssamhällets ouppgivlighet. I denna opinionsbildning stupade den ena tidningen efter den andra, proportionsvis flera svenska än finska. Och mot sig hade denna opinionsbildning en annan, livligt gillad och gynnad av censuren, som enträget manade till underkastelse och lydnad, som ohämmat kunde polemisera mot och gyckla med den konstitutionella renlärighetens företrädare. Men denna renlärighet fanns, den propagerades mest entydigt och ihärdigt på svenska. Ett visst dilemma kom denna opinion i, när det i sinom tid gällde att acceptera aktioner till förmån för den totala självständigheten, men då hade redan ett sådant läge skapats genom de många lagbrotten från rysk sida och genom den uppenbara anarkien i Ryssland, att man fann sig ha fria händer. Våren 1917 hade man hunnit så långt, att svenska folkpartiet vid sin partidag den 17 maj enhälligt och som det första av alla partier i landet, uttalade "att Finlands folk i kulturell och politisk utveckling fortskridit så långt, att denna berättigar detsamma att uppställa kravet att såsom självständig stat intaga en plats bland de suveräna nationernas antal."

Så inriktad var den konstitutionella opinion, som i det svenska lägret bevittnade upptakten till 1918 års händelser och dessas vidare utveckling. Visserligen hade den folkrepresentation, som debuterade år 1907 och ersatte den gamla fyraståndslantdagen med ett enkammar-system, aldrig blivit populär på svenskt håll. Det fälldes hårda ord om dess dåliga vanor, dess primitiva parlamentariska åthävor och dess brist på ansvar. Men då upproret i januari 1918 sattes i gång, fattade alla, att detta dock var ett uppror mot landets lagliga folkrepresentation, mot hävdvunna styrelseprinciper, mot demokratin och ordningen. Enkammarens gamla brister och förvillelser var glömda. Indignationen var oerhörd mot dem, som sålunda förbrutit sig mot landets grundlagar. Det bör också sägas, att denna respekt för konstitutionens och demokratins bud gått alla folkgrupper så i blodet, att t. o. m. de upproriska kände sig något osäkra.

Upproret 1918 var främst en finsk historia. På industriorter i svenska bygder och med svenska arbetare fick det ett ganska ofarligt förlopp; existensen av två i vissa stycken olika folklynnen, ett finskt och ett svenskt, uppenbarade sig också i detta sammanhang. Men det skulle icke dröja länge innan den svenska befolkningen fick annat att tänka på. Till heder för Finlands demokrati beslöts det att den lantdag — senare riksdag — som blivit stympad genom frihets- och inbördeskriget, skulle upplösas och en ny väljas i demokratiskt fullt betryggande former. Till allmän överraskning befunnos socialdemokraterna efter valen den 1 mars 1919 vara nästan lika många som förut. Efter långa underhandlingar,

många demarcher och mycken upprördhet — tanken på Svenska Finlands folkting föddes och förverkligades första gången under intrycket av en högeligen allvarlig motgång i februari 1919 för nationalitetsstadgandena i ett förslag till regeringsform — fick dessa stadganden den form de ha ännu i dag.

Man kan göra det tankeexperimentet vilken svenskar-
nas lott blivit, om de för det fullt suveräna Finland
framstått såsom den främmande regimens män, om man
med någon skymt av skäl hade kunnat karakterisera dem
som anpasslingar, konjunkturfångare och undfallenhets-
män. I stället hade de klara papper och blanka sköldar.
Skulle detta ej ha varit fallet, så skulle den i juli 1919
antagna regeringsformens nationalitetsparagrafer knap-
past ha fått det innehåll de har nu, om de alls funnes
till. En sak ytterligare förtjänar att bli observerad. Värld-
den av år 1919 stod främmande för den diktaturfärgade
nationalismen med dess likriktningskrav och totalitets-
anspråk. Tio år senare mötte den svenska minoriteten
helt andra krafter och stämningar.

Efter det regeringsformen var klar, tyckte många
svenska bedömare att rätt mycket vunnits. De nya
språklagarna ansågs vara ganska tillfredsställande, det
svenska biskopsstiftet hade, visserligen efter motstånd
och uppskov, blivit verklighet och universitetsfrågan
hade fått en lösning, mot vilken många invändningar
kunde göras, men som dock var användbar. På svenskt
håll sysslade man med projekt att utbygga och befästa
de nationella garantierna. Men i stort sett rådde ett slags
avspänning efter alla de oroliga åren. Optimistiska iakt-
tagare karakteriserade språkstriden såsom avskriven och

den allmänna uppmärksamheten inriktades på sådana ting som totalförbudets egenartade följder och företeelser.

Då anmälde sig tämligen plötsligt i mitten av 1920-talet den s. k. äktfinskheten eller purfinskheten. Efter en väldig propaganda, ledd av olika organisationer och arbetande med talare och publikationer, offentliggjorde det äktfinska förbundet i mars 1927 sitt program, vars grundläggande princip var den finska enspråkiga nationalstaten. De närmast följande tio åren betecknar den äktfinska rörelsens segertåg genom de borgerliga finska partiernas marker. Då rörelsen först presenterade sig, väckte den mest förvåning. Även gamla finskhetskämpar undrade, vad som nu påkallade denna aktivitet. Men initiativtagarna gick hämningslöst vidare med ytterligt förenklade problemställningar och med vädjanden till alla tänkbara instinkter, missnöjesanledningar, komplex och fördomar. Det bildades äktfinska föreningar och stridsorganisationer på olika håll, man höll möten i varje hörn av landet, startade tidsskrifter och lät agitationsmaskineriet arbeta för högsta tryck. Mest bekant bland dessa föreningar blev AKS (Akateeminen Karjala Seura = Akademiska karelska sällskapet) den finska akademiska ungdomens mäktiga sammanslutning, som även kom att få en viss utrikespolitisk betydelse. Dess organ, Suomen Heimo (Den finska stammen) torde dock ha varit mindre känt för den stora allmänheten än tidningen Aitosuomalainen, språkrör för de många äktfinska klubbarna landet runt. Sedan gammalt fanns föreningen Suomalaisuuden Liitto (Finskhetens förbund) vars tidning Suomalainen Suomi (Det finska Finland)

gjorde allt för att vara värdig sitt namn. Tidningen Ylioppilaslehti, organ för de finska studenterna, tävlade framgångsrikt med de förstnämnda i äktfinsk iver och ofördragsamhet. Men äktfinskheten uppträdde inte som ett utåt avgränsat parti. Sin styrka skulle rörelsen få genom att vara tillstädes inom alla grupper och partier och genomsyra dem med sin anda. Att detta i stor utsträckning lyckades kunde vem som helst konstatera. Alla finska borgerliga partier fann sig manade att reformera sina program, såvitt de berörde språk- och nationalitetsfrågor, i enlighet med de äktfinska kraven. Och då Lapporörelsen, som, det måste medges, vid sin start icke var nationalistisk eller uttryckligt svenskfientlig, efter ett par år uppenbarade sig som en partibildning, föreföll den att gå förbi alla andra i äktfinsk radikalism.

Vad denna äktfinskhets ville och vill är, som tidigare antydde, förverkligandet av den helfinska enspråkiga nationalstaten, i vilken svenskan får sig anvisad rollen som ett undanskymt bygdespråk, en etnologisk kuriositet utan plats i statslivet, förvaltningen eller landets allmänna kulturella framträdande. Programmet motiveras icke som något slags repressalpolitik eller såsom något, vilket har samband med den svenska befolkningens politiska uppförande. Svenskarnas brott är att de finns till, svenskan skall försvinna ur Finlands offentliga liv.

Den första reaktionen inför den nya rörelsen var en viss förvåning och rådvillhet. Dess överdrifter var ju mycket påtagliga. Men snart tröstade man sig med, att de ändå gick i rätt riktning. Att ge svenskarna påminnelser om deras dödlighet kunde blott vara hälsosamt. Så hård som konkurrensen om det finska borgerliga parti-

folket var, dristade sig ingen att stänga sina dörrar för eventuella äktfinska gäster. Vid valkampanjen sommaren 1927 visade det sig att alla borgerliga partier hade berett rum för äktfinskheten under sina tak. Något allvarligt motstånd behövde den uppenbarligen icke räkna med. Då professor Eino Kaila tillät sig att underkasta den nya läran en hovsam kritik, skyndade även den s. k. framstegsvänliga pressen till den angripnas försvar. Varje påpekande av att finskhetens idéprogram redan var förverkligat, att den systematiska upparbetningen av ovilja mot landets svenskspråkiga befolkning var meningslös och att äktfinskheten levde i en skenvärld av faror och vidunder, drunknade i hänvisningar till "utvecklingslag", vars tydliga kurs var den purfinska och totalt avsvenskade nationalstaten Finland. Icke heller landets svenskar borde spjärna emot denna utvecklingslag. Lyckligast för de sistnämnda vore ju, om de frivilligt skulle anamma den rent finska kulturformen och sammansmäla med denna. I annat fall måste andra medel tillgripas. Någonting obilligt kunde det icke heller ligga däri, att majoriteten försökte leda kulturutvecklingen i en riktning, som ur helhetens synpunkt vore den bästa. Meningen var ju icke att förvägra landets svenskar förmånen att byta nationalitet, att stänga de finska skolorna för barn till svenska föräldrar eller att hindra studenter, kommande från svenskspråkiga läroverk, att få finskspråkig akademisk undervisning. Det stod envar svensk fritt att skriva och tala på finska, att tänka finskt och att småningom börja känna sig höra den finska majoriteten till. Vad hade svenskarna egentligen att beklaga sig över?

Rätt betecknande för anpassningen var de förvandlingar, som den finska högerns program undergick. Före 1927 hade partiet i vissa stycken stått äkthetens emot, men en månad efter det att det äkthetens förbundet hissade sina signaler, fann partiet det lyckligast att lägga om kursen enligt dessa. Både beträffande universitetsfrågan, svenskan som undervisningsämne i skolorna och tjänstemännens språkkunskaper inkomponerades de äkthetens kraven i partiets program. Visserligen höjdes en och annan röst mot radikaliserings — det gjorde herr Paasikivi ännu så sent som år 1936 — men majoriteten fann att partiet skulle vinna i popularitet genom att följa äkthetens anvisningar. Två år senare, år 1929, skärptes programmet ytterligare. Alla vaga formuleringar, som kunde framkalla äkthetens invändningar, blev strukna eller förtydligade. Det gällde främst att vinna den finska studentungdomen, sade man. Vad som, då några år gått, skilde äkthetens från större delen av den finska borgerligheten var icke så mycket målet och grundsatserna som taktiken och metoderna.

En god illustration till historien om dessa förvandlingar erbjuder universitetsfrågans behandling. Då en lösning presterades år 1923 var det på basen av en proposition, avgiven av en, enligt dåtida mått, mycket finsksinnad regering, som föreslog universitetets uppdelning i en fullständig finsk linje och en begränsad svensk linje. Offentlig svensk undervisning skulle meddelas i "alla grundläggande och centrala läroämnena". Enligt ett förslag av konsistorium, åberopat i propositionens ingress, skulle de finskspråkiga professorerna bli till antalet 72 och de svenskspråkiga 29. Dessutom

skulle innehavarna av 4 professurer meddela undervisning på båda språken. Hela den svenska opinionen i landet uppbar detta linjedelningsförslag, som emellertid föll på den finska riksdagsmajoritetens motstånd. Observeras bör att det mest använda argumentet på den finska sidan mot detta delningsförslag var, att den levande kontakten mellan finsk och svensk kultur i Finland icke skulle få brytas. Svenskarna skulle icke isoleras från sina finska bröder och dessa icke från den skandinaviska kulturgemenskapen. Hösten 1922 förklarade sig *Uusi Suomi*, då tidningen i den gemensamma tvåspråkiga kulturens namn bekämpade linjedelningsförslaget "icke vilja förringa vårt universitets betydelse som härd för svenskt kulturliv". Studenterna borde, betonade nämnda högerorgan, göra sig väl ägnade för sitt arbete i ett tvåspråkigt land och de borde därför vinnlägga sig om utbildning på landets båda nationalspråk. Då var det icke tal om annat än att svenskarna hade en självklar, fullt legitim och i allo obestridlig rätt att erhålla akademisk undervisning på sitt modersmål vid statsuniversitetet i Helsingfors.

Det skulle dock inte gå många år innan denna rätt skulle offentligen ifrågasättas för att slutligen bestridas. För varje nytt förslag som såg dagen krympte de svenska professurernas antal ihop. Syftet blev allt klarare. Huvudsaken var icke längre att meddela fullständig undervisning i alla ämnen på finska. Målet blev att ge de svenska studenterna så litet som möjligt, att helt enkelt fördriva svenskan från landets enda statsuniversitet. Med allt högre röststyrka förklarades det, att den akademiska undervisningen icke hörde till det slag av

svenska kulturella behov, som staten enligt regeringsformen bör tillgodose "enligt enahanda grunder". Ännu år 1923 ansågs det självklart, att de svenska studenterna skulle bli förhörda på sitt modersmål. Några år senare hade hela problemet förenklats till att gälla, om någon svensk undervisning överhuvudtaget skulle meddelas vid Helsingfors universitet och, ifall en sådan icke kunde helt undgås, huru snäva gränserna för densamma borde bli. Redan år 1930 hade en kommitté reducerat de svenska lärostolarnas antal till 16 professorer jämte 3 adjunkter och kanslern Suolahti fann att professorerna vid den personliga undervisningen skulle tala sitt språk medan studenterna skulle tala sitt. Kravet att de svenska studenterna skulle bli frågade på sitt modersmål vid tentamina karakteriserades i den finska opinionsbildningen som en utmaning mot och en förödmjukelse för finskheten. Vad som år 1922 ansågs nödvändigt för att tillfredsställa 800 svenska studenters behov befanns tolv år senare vara orimligt mycket när det gällde 1 200 studenter. Frågan om minoritetens rätt kopplades ihop med majoritetens numerär. År 1933 ställde sig konsistoriets majoritet bakom ett förslag att sex professorer skulle få "rätt att meddela undervisning på svenska språket". Ministären Kivimäki gjorde ett par allvarliga försök att lösa problemet på basen 21 svenska professorer, av vilka några skulle vara rörliga beträffande både ämne och språk, men misslyckades. Våren 1937, omedelbart efter det upphetsande presidentvalet, som gjorde herr Kallio till statschef, grep sig ministären Cajander, sammansatt av agrarer och socialdemokrater, an med uppgiften. De svenska lärostolarnas antal prutades ned till 15 med rätt

för de svenska studenterna att svara på sitt modersmål. Då svenskarna tidigare fastslagit 25 fasta professurer som ett oundgängligt minimum, jämte rätt för de svenska studenterna att bli handledda, förhörda och examinerade på sitt modersmål, förstår man att Cajanderförslaget måste te sig oantagbart. Men det var en kompromiss och socialdemokraterna tröstade sig och mest sina svenska väljare med, att deras reträtt från vad de tidigare funnit billigt och befogat dock var mindre än agrarernas från vad de satt som sitt mål. Universitetsfrågan skulle icke få störa det agrarisk-socialistiska samarbetet i regeringsställning. Så drevs lösningen med de 15 svenska professurerna igenom. Och dessa 15 professurer utgöra en oöverstiglig maximigräns. För den finska undervisningen hålls alla utvidgningsmöjligheter öppna, medan en bestämd spärrlinje är dragen för den svenska.

Vid ärendets tredje behandling i riksdagen den 27 april 1937 avgav en mängd finska borgerliga talare försäkringar att denna lösning, som enligt deras åsikt gav svenskarna alltför mycket, måste betraktas blott som ett provisorium, en etapp på vägen mot det rent finska statsuniversitetet. Dess förtjänst var, att det avsevärt inskränkte undervisningen på svenska.

Det säger sig självt att denna lösning väckte missnöje och bitterhet på svenskt håll. Universitetslagen slog ett sår, som de gångna åren med sina mångahanda erfarenheter och prövningar av annat slag inte förmått läka. Varje ärlig och vederhäftig tolkning av regeringsreformen hade konstaterat, att den akademiska undervis-

ningen hörde till den art av kulturella behov, som staten bör tillgodose "enligt enahanda grunder" för den svenska och den finska befolkningen. Är det enahanda grunder, frågade man sig, att en finsk student får undervisning i alla ämnen på sitt modersmål medan det i ett par fakulteter icke meddelas någon undervisning alls på svenska? Alla samhällsvetenskaper saknar svenska professorer, likaså all främmande filologi både klassisk och modern, geografi, geologi o. s. v. Den medicinska fakulteten fick behålla två svenska lärostolar, vilkas ämnen dock är rörliga. Arrangemanget gör det omöjligt för unga svenska läkare att på allvar utbilda sig till universitetslärare. Lantbruks- och forstundervisningens totala förfinskning, liksom även svenskans utestängning från den teologiska fakulteten tedde sig absolut oförenliga med principen om de enahanda grunderna. Var är jämlikheten, då en finsk student blir frågad och handledd på sitt modersmål, medan en svensk icke blir det? Är det enahanda grunder att man uttryckligen förbjuder inrättandet av nya svenska lärostolar, trots att det skulle finnas utrymme inom budgetens ram, samtidigt med att den finska undervisningen utvidgas? — Så frågade man sig bland svenskarna och svaren måste bli, att de författningsenliga garantierna visat sig ohållbara, att en upprörande rättskränkning ägt rum, att ett brott mot grundlagen blivit begånget.

Sju år har förflutit sedan dess, men smärtan känns ännu. Indignationen har icke mildrats och den kommer säkerligen inte heller att göra det med mindre än en korrigerings sker. En svensk motion från hösten 1939 ligger fortfarande i riksdagens grundlagsutskott. Man

har ideligen haft anledning att efterlysa dess öde utan att få några klara eller hoppgivande besked.

Att universitetsfrågan här berörts så utförligt som skett beror på att dess utveckling exemplifierar den äkt-finska svallvågens makt och stigning under tiden från mitten av 1920-talet fram till åren före den stora världskrisens utbrott. Frågan hade många parallellföreteelser och det gjordes ideligen försök att rubba de av lagstiftningen skyddade svenska positionerna inom samhällslivets olika områden. Svenskarna skulle förvandlas till medborgare av andra klass, nödortfött tolererade vid sidan av den statsbärande finska majoriteten. Ett sådant rätt betecknande fall hade man i november 1935, då en del av riksdagens grundlagsutskott med tre finska professorer i spetsen, bland dem herr Linkomies, yrkade att grundlagens bestämmelse om statstjänstemäns befordran — "skicklighet, förmåga och beprövad medborgerlig dygd" — borde kompletteras med ett stadgande om genomgången finskspråkig undervisning samt garanterat finsknationellt sinne; vissa undantag skulle dock göras för tjänster inom det rent svenskspråkiga bosättningsområdet. Nu vet man visserligen, huru den ovan citerade grundlagsbestämmelsen tydes och tillämpas i praktiken; det vimlar av fall, då fullt kompetenta svenska sökande, behärskande finskan perfekt, förbigåtts för sinneagets skull. I februari 1930 fann sig, för att nämna blott ett exempel, den svenska riksdagsgruppen böra interpellera regeringen angående principerna för högsta domstolens rekrytering. Nu var det alltså meningen att legalisera en från grundlagen avvikande utnämningsspolitik. Men riksdagen, där svenskarna

och socialdemokraterna hade majoritet, sade nej. Åtskilliga av de värsta attackerna ha sålunda slagits tillbaka. I det avseendet står universitetsfrågan i en särklass.

Många av de svenska problem, som dykt upp under de två decennierna efter 1919, har varit mera än politiska spørsmål. De har för den svenska befolkningen tett sig som frågor om kultur och rätt, om trohet mot författningens bokstav och anda. Problemet om de språkliga minoriteternas skolor har varit ett sådant. Skall staten tillämpa en grundsats för finska folkskolor i de svenska bygderna och en annan för svenska skolor i finsk miljö? Samma problem har funnits och finns rörande lärdomsskolorna och på en mängd olika områden av kulturlivet.

Intet misstag vore större än att tro, att det svenska politiska intresset i Finland vore begränsat bara till vakthållning kring språkliga och nationella intressen. Det laglighetspatos, som vid sekelskiftet gav sin prägel åt den svenska opinionen, har varit synnerligen levande och verksamt i relation till alla företeelser, som Finlands nyaste historia bjudit på. Då Lapporörelsen på försommaren 1930 trädde fram, uppgavs ett av de viktigaste motiven vara, att riksdagen kort förut vägrat att antaga en tryckeristängningslag, som ansetts nödvändig för att bekämpa den kommunistiska propagandan. Lagförslaget hade fällts därför, att det ansetts oförenligt med grundlagen och tryckfrihetslagens ansvarsprincip. Den svenska gruppen var fullt enhällig i sitt motstånd mot denna lag och några av de bästa debattinläggen presterades av svenska talare. Här fanns sannerligen inga svenska intressen att bevaka; kommunismen i Finland har alltid

varit en rent finsk företeelse. För svenskarna var det fråga om en rättssak och om ett avsteg från lagens och författningens grund. Men det utvecklades mycken propagandaiver mot denna svenskarnas meningslösa och oersonliga laglighetskult och det talades om lagligheten som kommunismens mask. Även om Lapporörelsen i början icke arbetade med äktfinska paroller och även om den hade kunnat tänkas bli ett stöd åt svenskheten — sommaren 1930 kunde Lappo, ifall dess ledning varit situationen vuxen, ha tagit makten i sina händer för en rätt lång tid framåt — var det dock så mycket i dess uppträdande, som väckte den svenska befolkningens livliga motvilja. Denna befolkning stod helt främmande för kommunismen, men den tog också anstöt av Lappos framfart, av dess lagbrott, av dess hot mot statsmakten, av dess diktaturfasoner och självrådiga maktkrav. Den parlamentariska demokratin hade sina brister, det medgav man, riksdagen var icke övermåttan populär, men hellre allt det än en diktatur, som gick fram med våldsdåd och skröt med att den gjorde vad den ville. Visst fanns det folk även i det svenska lägret, som gillade ett och annat av Lappos uppslag och som tyckte att statsmakterna huttlat för mycket med kommunisterna. Men rörelsen som sådan kunde aldrig påräkna några utbredda sympatier bland svenskarna. För en del berodde denna reserverade eller ogillande hållning på en medveten insikt om, att en diktatur för att bli populär nödgas vädja till låga instinkter och uppträda nationalistiskt. Det första en sådan diktatur skulle göra vore att låta sin vrede, sitt räfstbegär och sina nyordningsaktioner gå ut över den nationella minoriteten. Så långt lär dock

den vanliga svenska mannen knappast ha resonerat. Han ogillade Lappo på samma sätt som han ogillat det röda upproret och fördömt kommunismen. De brydde sig icke om grundlag och lag och anständighet och var därför enligt hans åsikt av ondo.

Det som gällde om Lappo gällde också dess fortsättning IKL (Isänmaallinen Kansanliike = fosterländska folkrörelsen). Den sistnämnda, organiserad som politiskt parti, gjorde öppet vad Lappo hade underlåtit. Den förklarade svenskheten krig på alla områden och satte i gång en hejdlös offensiv på varje tänkbar front. Nazismens framgångar i Tyskland bragte samtidigt de finska antidemokratiska kraftkarlarnas hjärtan och sinnen i brand. Redan i början av augusti 1931 hade Lappos auktoriserade språkrör i Helsingfors — det hette då Ajan Sana — uttryckligen förklarat, att nationalsocialismens program i huvudsak var detsamma som Lapporörelsens. "Kriget känner bara styrkan och icke formaliteter", fastslog tidningen, som avslutade sin deklARATION med en hängiven lovsång till den tyska nazismen, med vilken Lappo hade så mycket gemensamt.

I fortsättningen skulle denna solidaritet med och dyrkan av diktaturen bliva ännu mera framträdande hos IKL. På varje punkt och i varje sammanhang skulle den även möta en vaken och påpasslig kritik från den svenska opinionen. Socialdemokraterna avskydde också av hjärtat de blåsvarta — IKL-männens uniform gick i de färgerna, till dess att "bluslagen" satte stopp för det spektaklet. Det vore emellertid orätt att tillskriva alla borgerliga finska element någon svaghet för dikturmännen. Agrarerna voro på sin vakt och det lilla

frisinnade folkpartiet hade sin gräns klar. Mest i fres-telse var väl den finska högern, samlingspartiet, om vars valmän de blåsvarta konkurrerade. Skarpast och oftast uppblussande var dock striderna mellan socialdemokraterna å ena sidan och de blåsvarta å den andra. Man kan t. o. m. säga att ett och annat av de sist-nämndas äktfinska initiativ tedde sig misstänkt och stötte på motstånd enbart på grund av det man visste om upphovsmännen.

Trots den politiska isolering, i vilken diktaturföre-språkarna sålunda hölls, fanns det punkter i deras idé-bestånd, som slog an på folk utanför skaran av troende. De äktfinska organisationerna hade länge berett jord-månen för tanken på den helfinska av ingen minoritet störda nationalstaten. Talet om parlamentarismens orkeslöshet, om demokratins bristande effektivitet och om den europeiska liberalismens fördärvbringande egenskaper fördes icke utan framgång. Det som sades om diktaturens och maktkoncentrationens förmåner och om den nationella totalitetens nödvändigheter var icke utan berättigande, resonerade man i vissa finska bor-gerliga kretsar. I mitten av 1930-talet kom det ut en bok av dåvarande juriskandidaten Urho Kekkonen, sedermera inrikesminister i herr Cajanders regering. I boken, som behandlade vissa aktuella demokratiska pro-blem, stod det bl. a.: "Det bör sålunda sägas rent ut att om demokratin inte inom rimlig tid förmår avgöra finskhetens sak, finns det intet skäl att förhindra upp-komsten av ett sådant statsskick, som avgör detsamma. Fastän det vore någon lära, som sätter sin lit till dikta-turen, blott den är fri från främmande ursprung, är

det inte troligt att det finska folket därav toge skada till sin själ, ty sedan det nödvändiga och oundgängliga inträffat, skulle det finska folket nog göra slut på diktaturen.”

Trots denna koncession åt diktaturtanken var herr Kekkonen, agrar, dock en svuren motståndare till IKL, samtidigt som hans äktfinskhet var ytterligt aggressiv. I egenskap av inrikesminister företog sig herr Kekkonen att hösten 1938 upplösa alla IKL-organisationer. Rörelsens tidningar och tidskrifter beslagtogs och förbjöds likaså. På svenskt håll borde man ha inregistrerat denna framstöt med tillfredsställelse; därigenom oskadliggjordes ju svenskhetens mest målmedvetna motståndare. I stället fick man bevittna, att den svenska opinionen spontant ogillade inrikesministerns förfarande. Partiets riksdagsmän och hela den finlandssvenska pressen fann det oformligt och orimligt att tidningar skulle kunna beslagtagas och förhindras att utkomma med återopande av föreningslagen och med förbigående av tryckfrihetslagen. Här hade inrikesministern begivit sig in på ett område, som det tillkom justitieministern att övervaka. Skall tidningar och tryckalster bestraffas, bör det ske på grund av vad som stått i dem, icke till följd av vissa äganderättsförhållanden. På den punkten var den svenska opinionen mycket bestämd och entydig. Men det fanns många, som förvånade sig över, att svenskarna på detta sätt skyndade sig till de blåsvarta organens undsättning. Saken var emellertid ur svensk synpunkt mycket enkel: gällande lag skall följas och tryckfrihetens principer respekteras, oberoende av vem eller vilka som har nytta därav. Det heter icke för intet i

svenska folkpartiets program, att partiet vill "värna det västerländska rättssamhället och det lagbundna demokratiska statskicket; hävda lagens helgd och rättsordningens auktoritet; motarbeta diktatursträvanden och varje form av samhällsupplösande verksamhet; trygga yttrande-, förenings- och församlingsfriheten."

Även i andra stycken har Finlands svenskar varit angelägna om att icke låta krigstidens undantagsförhållanden göra intrång på de författningssenliga grundlagsstadgade medborgarrättigheterna. Man finner svenska namn under alla reservationer som avgivits mot förslag, syftande till att inskränka riksdagens roll, de ordinära domstolarnas befogenheter och de vanliga samhällsorganens funktioner. Anmärkningsvärd är den ihärdighet, varmed svenskarna krävt att riksdagen skall hållas underrättad om regeringens utrikespolitiska avgöranden. Då statsminister Rangell den 25 juni 1941 inför riksdagen avgav sin redogörelse för det utrikespolitiska läget, framhöll den svenska gruppen att riksdagen icke tillbörligt hållits underrättad om de händelser, varom den då fick kännedom. Samma missförhållande påtalades av den svenska riksdagsgruppens ledare den 30 september 1941. "Förhållandet är", sade professor Furu-hjelm, "ur synpunkten av vårt demokratiska statskick och riksdagens ansvarighet inför folket, otillfredsställelse och ägnat att inge bekymmer." Men det skulle dröja rätt länge, innan riksdagen övervann sin försagdhet och erinrade sig, att den hade någon annan roll att spela än den passiva jasägarens. Men därom något längre fram.

Under tiden efter Moskvafreden kom den svenska politiken i Finland med hänsyn till de inre problemen att behärskas av ett enda bekymmer: snabbkolonisationen. Förlusten av Karelen — Hangöområdet betydde i detta sammanhang relativt litet — ställde Finland inför den oerhört krävande uppgiften att placera omkring 400 000 husvilla människor. Det fanns många tiotusental lantbrukare bland dessa karelare, vilka måste förses med jord. Att de svenska bygderna, redan tidigare hörande till de tätast befolkade i landet, skulle nödgas mottaga en del av dessa finska karelare var klart. Men då planerna för den s. k. snabbkolonisationen, vilken ansågs ofrånkomlig, lades fram, såg man att denna i vida högre grad än som befarats skulle gå ut över de svenska bosättningsområdena. Envar förstod att de svenska bygderna helt skulle förändra karaktär, att rent enspråkigt svenska socknar skulle bli tvåspråkiga, att svenska majoriteter skulle förvandlas till minoriteter. Här stod man inför ett hot, större, ödesdigrare och mera uppenbart än allt vad man tidigare hade kunnat föreställa sig. Man behöver ju icke tillskriva de finska kolonisationsmyndigheterna några avsikter att sålunda sätta i gång en massförfinskning av de svenska områdena, men att man inom vissa finska kretsar med belåtenhet emotsåg denna effekt av kolonisationen är säkert. I mitten av augusti konstaterade en redaktionell signatur i tidningen Uudenmaan Sanomat att snabbkolonisationen var fördelaktig ur denna synpunkt: "Här finns ett flertal stora gårdar och lantegendomar, som snabbkolonisationsmyndigheterna ej kan underlåta att slå sina klor i. De flesta storgodsen i denna

trakt (Borgå) lär vara s. k. svensk jord, som finsktalande tidigare varken med pengar eller guld fått i sina händer. Nu bli de styckade på lagens grund för karelarnas räkning och härav följer igen, att bygden med ett slag förfinskas mer än annars under årtionden."

Även om denna synpunkt icke var programmässig i vidare mening var den dock symptomatisk. På svenskt håll förstod man omedelbart, att ingenting skulle få underlåtas i syfte att avvärja hotet. Här var det icke fråga om något överklassproblem, någon begränsad kulturuppgift, något gruppintresse utan om en fara gemensam för alla, för godsägaren lika mycket som lantarbetaren. Det presterades utredningar om kolonisationens verkningar i varje svensk socken, och man sökte efter utvägar för att undgå de värsta följderna. I denna situation fick tanken på att ånyo samla Svenska Finlands folkting, vilket varit i funktion år 1919, ny fart. Ett par år tidigare hade universitetsfrågan av många ansetts påkalla en liknande åtgärd. Men det fanns andra, som ville spara åtgärden till något ännu farligare läge. De svenska socialdemokraterna var också avvisande då. Hösten 1940 var emellertid all tvekan bortblåst. Svenska borgare och socialdemokrater gingo fram sida vid sida och deltog i de grundliga förarbeten, som utfördes för folktingsvalen och folktingsarbetet. Här står så viktiga sociala och nationella intressen på spel, skrev det socialdemokratiska Arbetarbladet, att det är även en socialdemokratisk plikt att skydda dem och tidningen betonade, att "de svenska kommunerna har grundade — t. o. m. i författningen lagfästa — skäl att med oro betrakta denna plötsliga invasion av finsktalande befolkning."

I början av januari 1941 ägde folktingsvalet rum. Anslutningen var synnerligen livlig — inemot 150 000 röster — en mycket hög siffra om man betänker att det icke förelåg någon eggelse av det slag, som konkurrensen mellan olika partier och grupper innebär. Där satt sedan högermän, borgerliga vänsterpolitiker och socialdemokrater i hängivet och solidariskt arbete, hägnat av tanken att skydda den svenska jorden. Men det var icke bara snabbkolonisationsfrågan och jorddelningsproblemet, som folktinget sysslade med. En mängd andra centrala och för svenskheten livsviktiga ärenden togs upp och avverkades i bästa samförstånd. Universitetsfrågan ägnades tillbörlig uppmärksamhet, likaså en mängd skol- och undervisningsfrågor, kravet på en rättvisare vallag också, liksom det om en bättre administrativ indelning, om de svenska ortnamnen, om den svenska radioverksamheten — listan över behandlade ärenden kunde bli mycket lång.

Tillkomsten av det svenska folktinget i dess nya gestalt betecknar en mycket betydelsefull vändpunkt i den svenska samlingsrörelsens historia. Svenskheten fick därigenom ett partilöst högsta organ, talande och handlande i hela den svenska befolkningens namn. Mellan sessionerna arbetar det genom sina fullmäktige, som även under den period, vilken avslutades i januari 1944, visat sig förfoga över initiativ, påpasslighet och handlingskraft. Fullmäktige har rätt ut praktiska problem och anvisat framkomliga lösningar av betydelsefulla frågor. Tillsättandet av en lagfaren ombudsman och en kulturombudsman — den sistnämndas uppgift blir bl. a. att leda det svenska undervisnings- och organisations-

väsendets konsolidering — tillkomsten av Svenska vetenskapliga centralrådet, Svenska yrkesutbildningsstyrelsen, Svenska befolkningsförbundet, Språkriktighetsnämnden och andra institutioner vittnar om mängden av de uppgifter, som fullmäktige förelagt sig. Men den stora frågan är dock jordfrågan. Av den är finlandssvenskarnas nationella existens i mycket hög grad beroende. I januari detta år tillsatte folktinget en jordnämnd med uppgift att utstaka vägarna för och övervaka den finlandssvenska kolonisationspolitiken. Folktingets svaghet är att det inte fått sin ställning erkänd av statsmakten och reglerad i lagstiftningsväg. Vissa centrala finska myndigheter uppträda som om detta folkting icke funnes till. Ett mycket synligt och symboliskt uttryck för denna nya svenska samling är att socialdemokraterna sedan hösten 1942 varit med om att högtidlighålla svenska dagen den 6 november. Det har sagts förträffliga och befriande ord av deras talare vid dessa svenska-dagsfester.

Sedan storkrigets utbrott och efter det Finland självt blev krigförande part ha knappast några lagstiftningsinitiativ tagits på det språkpolitiska området. I samband med snabbkolonisationens behandling i riksdagen avlossades visserligen de vanliga salvorna mot de oförbättrliga, egoistiska och privilegiekrävande svenskarna, men det ärendet hade ju blott indirekt språklig och nationell innebörd. Om regering och riksdag sålunda lämnat svenskarna i fred, har den finska byråkratin, enkannerligen den speciella kristidsbyråkratin, gjort mycket för att skapa olust och vantrevnad hos den svenska allmänheten. Den orerande och deklarerande äktfinskheten har man icke hört så mycket av. Den praktiskt inriktade och

målmedvetet med detaljer arbetande äktfinskheten har i stället lämna spår efter sig på många håll. Finska namn på svenska orter smygas in där man kan, finska blanketter och formulär tvingas på den svenska publiken; hela det stora maskineri, som sköter arbetsplikten förefaller att avsiktligt negligera tillvaron av en svensk befolkning. I husfridens och lojalitetens namn har svenskarna tigit. Allt som stör endräkten skall undvikas, nationen måste samlas kring de stora målen. Man vet att svenskarna drar sig för osämja och bråk. Detta har vissa kretsar utnyttjat för att lugnt och framgångsrikt få sätta sig över vad lag och billighet, rätt och anständighet fordrar vid statens relationer till den språkliga minoriteten.

Det nya krigsutbrottet sommaren 1941 och de genom Moskvafreden förlorade områdenas återförening med Finland innebar en avveckling av snabbkolonisationen. Kriget födde givetvis en mängd andra nya uppgifter och frågeställningar. I det föregående har antytts, huru den svenska riksdagsgruppen från början betraktat frågan om riksdagens utrikespolitiska medverkan och ansvar. Tämmligen självklart är att den svenska befolkningen icke sett med samma ögon som vissa hänförda finska kretsar på den östkarelska affären. På svenskt håll väckte den storfinska propagandan — tidigare under flera år förd av Lappo, IKL och andra äktfinska organisationer — mångahanda bekymmer. Den utrikespolitiska målsättningen oroade också den svenska opinionen, liksom den socialdemokratiska. Den svenska politiken har dock inte tyngts av uttalanden liknande dem, som under ett visst skede gjordes av sådana ledande

och prominenta socialdemokrater som herrar Tanner och Hakkila. Några möjligheter att motsäga denna propaganda eller att ifrågasätta klokheten av regeringens politik fanns det ej. Censuren svarade för att dylika skadliga och störande meningsyttringar inte sågo dagen.

Så kom äntligen den 29 november 1941, då riksdagen bereddes tillfälle att säga något om vad som tilldragit sig. Förväntningarna var stora och intresset gällde i synnerhet vad socialdemokraterna hade på hjärtat. Men det blev ingen debatt. Riksdagens plenum formade sig mest till en patriotisk löftesavläggelse och en enighetsmanifestation för den politik, som förts av herr Rangells regering med herr Witting som utrikesminister. Den socialdemokratiska gruppens yttrande skilde sig icke mycket från de andra. Endast den svenska gruppen framkallade sensation genom ett anförande av herr Furuhjelm i vilket det bl. a. sades:

”Regeringen har ansett ögonblicket inne att informera riksdagen om händelseutvecklingen och det aktuella politiska läget. Svenska riksdagsgruppen finner att dess flerfaldigt uttalade önskningar i detta avseende nu uppfyllts, men fastslår att informationer hade bort äga rum långt tidigare. Riksdagen har ställts inför viktiga fullbordade fakta och har icke haft tillfälle att i behörig ordning göra sin uppfattning gällande. — — —

Regeringen förklarar att det i krigets nuvarande skede icke är möjligt att göra uttalanden om de politiska krigsmålen och förhållandenas gestaltning efter det fred slutits mellan stormakterna. Även om man erkänner riktigheten av denna uppfattning, finner man det dock önskligt och med landets intressen överensstämmande att ett uttalande hade gjorts därom, att Finland förblir troget sin proklamerade grundsats att dess krig mot Ryssland är en försvarskamp men icke ett erövringskrig.

Ej heller bör syftet att ernå ett effektivt försvar berättiga till att beteckna annektering av landområden långt bortom vår östgräns som den enda möjligheten att ernå tillbörlig trygghet. Framför allt hade det varit önskligt och nödvändigt att regeringen lämnat åtminstone en antydning om, att en begränsning av krigsoperationerna för Finlands vidkommande vore nära förestående. Man måste nämligen hysa allvarliga betänkligheter beträffande vårt folks möjligheter att i längden bära de tunga offer, som krigets fortsättning långt utanför våra gränser kräver. Våra många av kriget härflytande offer och svårigheter giva upphov till påtagliga växande bekymmer bland vida lager av vårt folk.

Då regeringen karakteriserar vårt lands förhållande till de kämpande stormakterna, synes omdömena icke till alla delar ha avvägs med nödig varsamhet. Beträffande anslutningen till antikominternpakten är det nödvändigt framhålla, att riksdagen icke blivit fullständigt informerad om förutsättningarna för och innebörden av denna åtgärd, som ter sig till sina konsekvenser oklar och därför diskutabel.

— — — Vi betrakta det som ett livsvillkor för vårt lands framtid att Finland orubbligt håller fast vid den grundlinje i sin utrikespolitik, som officiellt proklamerades 1935 och sedan dess varit vägledande. Därigenom bär Finland även vittne om att det under alla förhållanden skall förbliva troget sitt nordiska frihetsarv och oförkränkt upprätthålla medborgarfriheten och det demokratiska samhällsskicket, som bildar den enda naturliga livsformen för Finlands och alla andra Nordens folk."

Uttalandet väckte ett oerhört uppseende och framkallade massor av kritiska och ogillande finska kommentarer. Det avgavs också en del protester från svenskt håll, främst motiverade med att den svenska riksdagsgruppen brutit den enhälliga fosterländska fronten. I dag kan deklARATIONEN te sig mycket oemotsäglich, men vid den tidpunkt, då den framfördes, var läget, stäm-

ningarna och strävandena sådana att det krävdes ett icke ringa moraliskt mod för att hävda dessa synpunkter. Man kan också undra om icke ett och annat i landet utvecklat sig något annorlunda, ifall flera grupper varit lika klarsynta och oförskräckta som den svenska. Att betona värdet av de grundsatser, som deklarationen hävdar föll sig då icke så naturligt som i dag. Det var högkonjunktur för andra ideal, nyordningsdrömmar och trygghetsgarantier 1941.

I augusti 1943 överlämnades till rikets president en av 33 medborgare undertecknad adress rörande nödvändigheten för statsledningen att ofördröjligen undersöka och sondera möjligheterna att "separera oss från det pågående stormaktskriget och att genom sådana underhandlingar som förhållandena påkalla trygga vårt lands frihet, självständighet och fred". Finlands allmänna politiska läge har visat tydliga tecken till försämring, hette det i adressen, "Finland är på glid mot ett farligt och för dess framtid kanske till och med ödesdigert läge". Av de 33 undertecknarna voro 19 svenskar, såväl borgare som socialdemokrater. Sällan har väl en meningsyttring utlöst mera kritik och beklaganden än denna. I den finska borgerliga opinionsbildningen drog man sig icke för att framställa aktionen som ett svenskt tilltag, ägande ett tydligt samband med den finlandssvenska folkmeningens tillgänglighet för synpunkter och resone-mang, som behärska uppfattningen i Sverige. Då svenska folkpartiets förstärkta centralstyrelse någon tid efteråt samlades för att diskutera frågan, var det en förkrossande stark majoritet som gillade att partiets förtroendemän tagit befattning med och undertecknat adressen.

Den ovan återgivna deklARATIONEN den 29 november 1941 länder den svenska politiken till heder och ära. Den återspeglar rätt mycket av det som den svenska befolkningen tänkt om sitt lands möjligheter och uppgifter. Trohet mot det nordiska frihetsarvet, medborgarfrihetens upprätthållande, vaktslagning kring det demokratiska samhällsskicket — det är svenska klanger, som inte förändrats huru konjunkturen och tiderna än skiftat.

Den svenska befolkningens hållning till det av det germanska rasbegreppet behärskade Tyskland har på en del håll framkallat undran och förvåning. Här kunde ju i den germanska samhörighetens namn vissa närmanden ha ägt rum, vilka dock i stort sett uteblivit. Förklaringen ligger delvis i att svenskarna i Finland icke betraktat sin nationalitetsfråga som ett rasproblem eller en biologisk företeelse, trots att det allom veterligen existerar påtagliga skillnader mellan svenskt och finskt när det gäller folklynnen och karaktärsdrag. Det svenskarna samlats omkring är språket och det, som satt äktfinsketens stridsvagnar i rörelse, har icke varit sådana ting som arvsmassan eller blodet, utan svenskans roll och användning. På finskt håll torde man ha varit något orolig för att tyskarna i rassamhörighetens tecken skulle börja gynna svenskarna, men den oron skingrades snart. Svenskarnas kallsinnighet inför diktaturlärorna, deras humanitetsbetingade reaktion mot raspolitikens tillämpning och deras otidsenliga syn på maktens och rättens problem gjorde att de tedde sig tämligen omöjliga. En sådan detalj som tyskarnas bruk av ortnamn, varvid utslutande finska former komma till användning, visar jämte åtskilligt annat att den svenska befolkningens till-

varo helt negligeras. Men denna befolkning har inte heller gjort några allvarliga försök att bli observerad och ihågkommen på det ovan antydda hållet.

I de tankar kring vår svenska särart av doktor Ole Eklund, som citerades i början av denna uppsats, hette det också att finlandssvensken är "särdeles immun mot masspsykos och ideologier av olika slag". Den satsens riktighet kan bekräftas med massor av exempel och fakta ur Finlands nyaste historia från vintern 1919, över förbudshänförelsen till Lapporörelsen, diktaturdrömmerierna, nyordningsplanerna, Storfinlandsföreställningarna och de karelska visionerna. Men denna hans påtalade fantasifattigdom, hans verklighetssinne och oförmåga att hänge sig åt önsketänkande har sannerligen icke gjort honom till en sämre patriot eller soldat än finnen. Svenska ynglingar rekryterade mycket livligare än finska den första uppsättningen av jägare vintern 1915, soldater från rent svenska bygder ha under våra krig marscherat, kämpat och stupat lika tappert, uthålligt och ärofullt som deras finska kamrater för det gemensamma fosterlandet.

Huru kommer den finska befolkningen att, då detta krig är slut, reagera i förhållande till sina svenska landsmän, till Norden? Kommer eventuella besvikelser att resultera i vedergällningsaktioner, riktade mot den värnlösa minoriteten eller kommer de att föda en ny solidaritet med ideologiska omorienteringar och programrevisioner? Det finns mångahanda frågor som inställer sig, men vilkas formuleringar och svar blir beroende av krigets utgång och fredsslutets gestaltning.